

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته مشاوره

عنوان

مقایسه میزان سازگاری فرزندان مادران شاغل

و غیر شاغل در دوره پیش دانشگاهی در شهر مشهد

استاد راهنما

سرکار خانم دکتر سیمین حسینیان

استاد مشاور

سرکار خانم دکتر منوره یزدی

دانشجو

اعظم رفیع زاده فرشچی

اسفند ۱۳۸۱

سازمان اطلاعات و آموزش عالی ایران
مجلس شورای اسلامی
تهران

۱۳۸۲ / ۷ / ۲۰

۴۸۷۸۷

تقدیم به

همسر عزیزم که در تمام مدت تحصیل و تحقیق یار و یاور من بود و از هیچگونه تلاشی برای به انجام رسیدن این کار دریغ نورزید.

شماره صفحه	عنوان
۳	چکیده
	فصل اول
۵	مقدمه
۷	بیان مساله
۹	اهداف و ضرورت تحقیق
۱۰	پرسشهای پژوهش
۱۰	فرضیه های مورد بررسی
۱۱	تعاریف عملیاتی
۱۲	تعاریف مفهومی
	فصل دوم
۱۴	مقدمه
۱۵	تعریف سازگاری
۱۶	تعریف ناسازگاری
۱۷	ارتباط میان سازگاری و ناسازگاری
۱۷	مکانیسم های دفاعی
۱۸	مکانیزمهای دفاعی
۲۵	نظریه های سازگاری
۳۴	اشتغال
۳۵	اشتغال زنان
۳۶	اشتغال زنان در ایران
۳۸	اهمیت مادری
۳۸	تاثیر اشتغال مادر بر کودک
۴۰	تعریف نوجوانی
۴۱	انتظارات نوجوانان از والدین
۴۱	تاثیرات اشتغال مادر بر رشد نوجوان
۴۳	پژوهشهای انجام شده در خارج از کشور
۵۰	تحقیقات انجام شده در ایران

شماره صفحه	عنوان
	فصل سوم
۵۴	مقدمه
۵۴	روش تحقیق
۵۴	جامعه پژوهشی ، حجم نمونه و روش نمونه گیری
۵۵	روش اجرا
۵۵	نحوه جمع آوری داده ها و ثبت اطلاعات
۵۷	ابزار جمع آوری اطلاعات
۵۸	پایایی پرسشنامه
۵۸	روایی پرسشنامه
۶۰	نحوه نمره گذاری
۶۱	روش تجزیه و تحلیل داده ها
	فصل چهارم
۶۳	مقدمه
۶۴	جدول (۱-۴)
۶۵	جدول (۲-۴)
۶۶	جدول (۳-۴)
۶۷	جدول (۴-۴)
۶۸	جدول (۵-۴)
۶۹	جدول (۶-۴)
۷۰	جدول (۷-۴)
۷۱	جدول (۸-۴)
۷۲	جدول (۹-۴)
۷۳	جدول (۱۰-۴)
	فصل پنجم
۸۱	مقدمه
۸۲	بررسی و تفسیر فرضیه ها
	محدودیتها و پیشنهادها
	ضمائم

چکیده

این پژوهش به بررسی و مقایسه میزان سازگاری عاطفی - اجتماعی - آموزشی فرزندان مادران شاغل و غیر شاغل در دوره پیش دانشگاهی میپردازد. فرضیه های این پژوهش عبارتند از: ۱- میزان سازگاری فرزندان مادران شاغل متفاوت از میزان سازگاری فرزندان مادران غیر شاغل است. ۲- سطح تحصیلات مادران شاغل با میزان سازگاری فرزندان آنها ارتباط دارد. ۳- سطح تحصیلات مادران غیر شاغل با میزان سازگاری فرزندان آنها ارتباط دارد. ۴- میزان سازگاری دختران مادران شاغل بیشتر از پسران مادران شاغل است.

نمونه مورد نظر در این پژوهش را ۲۰۰ نفر از دانش آموزان دختر و پسر دوره پیش دانشگاهی شهر مشهد تشکیل میدهند که با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای از نواحی آموزش و پرورش و مدارس انتخاب شدند. ابزار این پژوهش، پرسشنامه سازگاری برای دانش آموزان دبیرستانی (A ISS) بود و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون t برای گروههای مستقل استفاده شد.

نتایج بدست آمده نشان میدهد که میزان سازگاری اجتماعی فرزندان مادران شاغل متفاوت از میزان سازگاری اجتماعی فرزندان مادران غیر شاغل است. یعنی میزان سازگاری اجتماعی فرزندان مادران شاغل بیشتر از میزان سازگاری اجتماعی فرزندان مادران غیر شاغل است. اما در سایر ابعاد تفاوت معنی داری بین دو گروه مشاهده نمیشود. همچنین نتایج حاکی از آن است که سطح تحصیلات مادران شاغل و غیر شاغل با میزان سازگاری فرزندان آنها ارتباط ندارد و نهایتاً در مورد فرضیه آخر مشخص شد که: میزان سازگاری عاطفی، آموزشی و کل دختران مادران شاغل بیشتر از پسران مادران شاغل است.

فصل اول

مقدمه

یکی از نهادهای قدیمی موجود در جامعه خانواده است و اساس و پایه این نهاد کوچک بر زندگی مشترک و همراه با تفاهم زن و شوهر و پرورش و تربیت فرزندان استوار است. از سالهای دور هر یک از اعضای خانواده نقش خاص و کلیشه ای خود را ایفا می کرده اند. مرد به عنوان سرپرست و پدر خانواده مسئولیت کار خارج از خانه و تامین زندگی زن و فرزندان را بعهده داشته و زن نیز بعنوان مادر مسئول انجام کارهای خانه و نگهداری و تربیت فرزندان بود.

با گذشت زمان و به دلیل تحولات ایجاد شده در جامعه و جهان و تاثیر این تحولات بر کارکرد خانواده نقشهای والدین نیز دچار تحول شد. انقلاب صنعتی و صدور فن آوری توانست ساخت اقتصادی جوامع را دگرگون سازد. پیشرفت جوامع و صنعتی شدن آنها و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف که متضمن استقلال سیاسی و اقتصادی آن جوامع است و روز به روز نیروی انسانی ماهرتر و متخصص تری را به بازار کار فرا خواند به نحوی که زنان که نیمی از نیروی انسانی کاری را تشکیل می دهند نیز روانه بازار کار شدند و در نتیجه ساعات حضور آنان در خانه و بودن با فرزندان کاهش یافت. از دیدگاه روان شناسی اشتغال زن اولین اثرش تغییر در نحوه روابط اجتماعی و تعاون با انسانهاست که میتواند روی خود پنداری آنها و همچنین موفقیت ایشان در امور مربوط به خانه و فرزندان تاثیر بگذارد. از طرفی تاثیرات مثبت آن در رابطه با پیشرفت و توسعه اجتماعی است مثل کنترل موالید، جلوگیری از فرهنگ مصرف گرایی و رشد فرهنگی و اجتماعی و همچنین در رابطه با افزایش اعتماد به نفس، استقلال مالی و آرامش فکری و روحی بیشتر می تواند به امور مربوط به فرزندان خود رسیدگی کند. از طرفی با تاثیرات منفی به علت قبول بار مسئولیت بیشتر، عدم تخصیص وقت کافی

برای کودکان ، کوتاه شدن ارتباطات جنسی ، وقت کمتری برای همسر داشتن ، محدود شدن روابط با دیگران و پرخاشگری نسبت به کودکان می تواند از علل و عوامل شروع بحث های خانوادگی و نتیجتاً ایجاد ناسازگاری بین زوجین و دیگر اعضای خانواده شود . (موئل ۱۳۶۷) ^۱

بیان مسئله

رشد روز افزون و گسترش اشتغال به کارهای خارج از منزل توسط زنان، ساخت خانواده و نقشهای والدین را دچار تحول کرده و به دنبال آن در روابط والدین با یکدیگر و روابط والدین با فرزندان تغییراتی بوجود آمده است. اشتغال مادر و عدم حضور تمام وقت وی در خانه از نظر کمی و کیفی در مراقبت از فرزندان تاثیر گذاشته است. با توجه به نقش مادر در رشد عاطفی، اجتماعی و تحصیلی کودک، نبود مادر خانه میتواند لطمه های جدی به ساخت شخصیت کودک وارد سازد و بنابراین اشتغال مادر به عنوان یکی از عوامل موثر بر سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان مطرح میشود.

محققین نخستینی که آثار اشتغال مادران را مورد بررسی قرار دادند بر این باور بودند که از کودکان هنگامی که مادرانشان مشغول به کار هستند چیزی سلب میشود. کودکان بر طبق موقعیت شغلی مادر دسته بندی می شدند اما یافته های بدست آمده دارای ثبات نبودند. (لرنر و ری ۲۰۰۰)^۱

بر خلاف عقاید معمول مبنی بر اینکه اشتغال مادر به کودک آسیب میرساند شواهد نشان میدهد که ممکن است برای کودک فوایدی هم داشته باشد. کودکان مادران شاغل در مقایسه با کودکان مادران خانه دار غالباً سازگاری شخصیتی و اجتماعی بهتری در مدرسه دارند. (هوستون ۱۹۸۳)^۲

همچنین به نظر میرسد که دختران بیشتر از پسران از داشتن یک مادر شاغل بهره میبرند. دخترانی که مادران شاغل دارند نسبت به دخترانی که مادران غیر شاغل دارند از خود بسندگی، سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند. (هافمن ۱۹۸۹)^۳

^۱-lerner and Ree

^۲- Hoston

^۳- Hoffman

گلد و اندر (۱۹۷۹)^۴، در پژوهشی دریافتند که نوجوانان دارای مادران شاغل در مقایسه با نوجوانان دارای مادران غیر شاغل، احساس خودارزشمندی، سازگاری اجتماعی، احساس تعلق و حمایت اجتماعی بیشتری می کنند. این الگو به ویژه برای نوجوانان دختر مفید است. دختران نوجوان مادرانی که کار میکنند اجتماعی تر، سازگارتر، موفق تر، مستقل تر، فعال تر و برانگیخته تر بوده، در آزمونهای پیشرفت تحصیلی و هوش نمرات بالاتری می آورند.

در مجموع برخی محققان بر این باورند که اشتغال مادر مانع مراقبت کمی و کیفی لازم از فرزندان میگردد و اثرات نامناسبی بر سازگاری آنان میگذارد. از طرف دیگر برخی اظهار داشته اند که مادر شاغل با ارائه یک الگوی مثبت از نقش زن میتواند اثر مثبتی بر سازگاری فرزند داشته باشد.

(به نقل از ابراهیمی ۱۳۷۲)

در پی پاسخگویی به این سوال که آیا اشتغال مادر بر سازگاری فرزند تاثیر مثبت دارد یا خیر؟ تحقیق در زمینه (مقایسه میزان سازگاری فرزندان مادران شاغل و غیر شاغل) لازم به نظر میرسد.

ضمناً در این تحقیق ارتباط دو متغیر (سطح تحصیلات مادر و جنسیت فرزندان) با میزان سازگاری مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

⁴ - Gold & Andres

اهداف و ضرورت تحقیق

در جهان امروز بخصوص در دنیای صنعتی که عدم تکافوی درآمد خانواده و دگرگونی نقش اجتماعی آن نسبت به قرن گذشته پدر و مادر را متفقا در خارج از منزل بکار وا داشته و شرکت مادر را در مسائل سیاسی و اجتماعی میسر نموده ، تربیت کودکان و متعاقبا نوجوانان دستخوش تغییرات و نابسامانیهای زیادی شده است .

خانواده یکی از نهادهای اصلی و عمده جامعه است ، هرگونه خللی در این نهاد ارگان جامعه را متزلزل میسازد . از آنجاکه تربیت جوانان سازگار با جامعه یکی از اصلی ترین کارکرد های اجتماعی خانواده میباشد ، لذا تحقیق و بررسی عواملی که این کارکرد خانواده را تحت تاثیر قرار میدهد ضروری بنظر میرسد . اشتغال مادر از جمله عواملی است که می تواند بر سازگاری فرزندان چه در جهت مثبت و چه در جهت منفی موثر واقع شود .

هدف این پژوهش بررسی و شناخت تاثیرات مثبت و یا منفی اشتغال مادران و عدم حضور آنان در منزل بر سازگاری فرزندان و بطور کلی شناخت رابطه اشتغال مادر با سازگاری فرزندان و همچنین شناخت ارتباط سطح تحصیلات مادران با سازگاری فرزندان و شناخت تفاوت سازگاری فرزندان پسر و دختر با توجه به شاغل بودن مادران می باشد .

با توجه به اینکه اشتغال زنان در جامعه کنونی ما امری اجتناب ناپذیر است سعی محقق بر این است که بر اساس نتایج بدست آمده از این پژوهش پیشنهادات و راهکارهای مناسبی ارائه دهد تا مادران شاغل با در نظر گرفتن آنها بتوانند فرزندان خود را از اثرات منفی احتمالی تا حد امکان حفظ نمایند .

پرسشهای پژوهش

این پژوهش در نظر دارد که به پرسشهای مطرح شده در زیر پاسخ

دهد :

- ۱- آیا میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) مادران شاغل متفاوت از میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان مادران غیر شاغل است ؟
- ۲- آیا سطح تحصیلات مادران شاغل با میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان آنها ارتباط دارد ؟
- ۳- آیا سطح تحصیلات مادران غیر شاغل با میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان آنها ارتباط دارد ؟
- ۴- آیا میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) دختران مادران شاغل بیشتر از پسران مادران شاغل است ؟

فرضیه های مورد بررسی

- در پژوهش حاضر چهار فرضیه زیر مورد آزمون قرار گرفته است .
- ۱- میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان مادران شاغل متفاوت از میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان مادران غیر شاغل است .
 - ۲- سطح تحصیلات مادران شاغل با میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان آنها ارتباط دارد.
 - ۳- سطح تحصیلات مادران غیر شاغل با میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) فرزندان آنها ارتباط دارد .
 - ۴- میزان سازگاری (عاطفی - اجتماعی - آموزشی) دختران مادران شاغل بیشتر از پسران مادران شاغل است .

تعاریف مفهومی

تعریف سازگاری: حالت تعادل کامل بین ارگانیزم و محیط، حالتی که در آن تمام نیازها برآورده شده و تمام اعمال ارگانیزمی به راحتی صورت می‌پذیرد. (پور افکاری ۱۳۷۳)

تعریف نوجوانی: نوجوانی معادل واژه Adolescence بکار گرفته میشود. سنی است بین کودکی و جوانی که اریکسون در طبقه بندی خود سنین ۱۸-۱۲ سالگی را به آن اختصاص داده است و از آن تحت عنوان (بحران هویت) یاد کرده است (شعاری نژاد ۱۳۶۶)

تعاریف عملیاتی

- منظور از سازگاری در این پژوهش، سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی است که بوسیله پرسشنامه (سازگاری برای دانش آموزان دبیرستانی، اندازه گیری میشود)

- منظور از نوجوانی در این پژوهش سنین ۱۷ تا ۱۹ سالگی است که غالباً دانش آموزان دختر و پسر را در بر میگیرد که در دوره پیش دانشگاهی مشغول به تحصیل میباشند.

مادر شاغل: به مادرانی اطلاق میشود که علاوه بر کار منزل در خارج از خانه (کارگاه، موسسه، مدرسه...) مشغول به کار هستند و تمام و یا قسمتی از روز را از فرزندان خود جدا میباشند.

مادر غیر شاغل: به مادرانی اطلاق میشود که تمام وقت خود را در خانه صرف انجام امور منزل نموده و شغل دیگری ندارند.